

१.८.३ क्षेत्रीय संगठन: सार्क, बिमस्टेक र आसियान

सार्क

पृष्ठभूमि

- भारतको राजधानी नयाँ दिल्लीमा १९४७ मा भएको द एसियन रिलेसन सम्मेलन, फिलिपिन्समा भएको वागुईलो सम्मेलन, १९५० र कोलम्बो उर्जा सम्मेलन, श्रीलंका, १९५४ जस्ता सम्मेलनले दक्षिण एसियामा एक क्षेत्रीय साझेदारीको संग आवश्यक छ भन्ने महशुस गरेका थिए ।
- १९७० को दशकको अन्त्य तिर दक्षिण एसियाका ७ देशहरु नेपाल, बंगलादेश, भनरत, पाकिस्तान, भुटान, माल्दिभ्स र श्रीलंका क्षेत्रीय स्तरमा एक व्यापारिक ब्लकको माध्यमबाट दक्षिण एसियामा जनताहरु विचमा भाईचाराको सम्बन्ध स्थापना गर्ने कुरामा एकमत भए ।
- तत्कालिन बंगलादेशका राष्ट्रपति जियाउर रहमानले सातै वटा देशका नेताहरुलाई एक पत्र लेखे । उक्त पत्रमा उनले दक्षिण एसिया क्षेत्रको भविष्य र त्यसलाई दिशा निर्देश गर्ने सोचको उल्लेख गरेका थिए ।
- १९७७ को डिसेम्बरमा उनी भारतको भ्रमणमा रहेको बेला भारतिय प्रधानमन्त्री मोराजी देशाईसंगको भेटमा उनले क्षेत्रीय सहयोगको विषयमा बार्तालाप गरे ।
- १९७७ मा कोलम्बो प्लान कन्सल्टेडिभ कमिटिको काठमाण्डौमा भएको उद्घाटनमा नेपालका तत्कालिन राजा विरेन्द्रले नेपालको अपार जल सम्पदाको उपयोगमा क्षेत्रीय सहयोग र समन्वयको आव्हान गरे ।
- राष्ट्रपति रहमान र राजा विरेन्द्रको प्रस्ताव उपर प्रतिक्रिया स्वरुप प्रथम पटक १९८१ को अप्रिलमा कोलम्बोमा सातै वटा देशका विदेश मन्त्रीहरुको भेट भयो ।
- बंगलादेशको तर्फबाट आएको क्षेत्रीय सहयोग संगठनको प्रस्तावलाई नेपाल, श्रीलंका, भुटान, र माल्दिभ्सले तुरुन्तै स्विकार गरे ।
- तर शुरुमा भारत र पाकिस्तानले संकास्पद रुपमा लिए । भारतको चाख साना देशहरु मिलेर सुरक्षा मामलालाई अन्तराष्ट्रियकरण गर्ने र त्यसबाट आफुमाथि दबाव पर्ने हो की भन्ने रहेको थियो ।
- पाकिस्तान भने यसलाई दक्षिण एसियाका देशहरुलाई एकिकृत गरेर आफ्नो विरुद्धमा उभ्याउने भारतको रणनीति हुन सक्ने आशंकामा थियो ।
- बंगलादेशको नेतृत्वमा धेरै कुटनितिक पहलहरु भए । संयुक्त राष्ट्र संघको मुख्यालय न्युयोर्कमा दक्षिण एसिया हेर्न प्रतिनिधि संग १९७९ देखि १९८० को विचमा धेरै पटक बार्ताहरु भए ।
- यसै विचमा बंगलादेशले क्षेत्रीय संगठनको एक चार्टर तयार गर्‍यो । जसलाई दक्षिण एसियाका देशहरुको विदेश मन्त्रीहरु समष छलफलका लागि पुर्याइयो ।
- सेप्टेम्बर, १९८१ मा राष्ट्रहरुका विदेश सचिवले एक कमिटि अफ होल निर्माण गरे । उक्त समितिले शुरुमा ५ वटा सहयोगका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्‍यो । पछि अरु सहयोगका क्षेत्रहरु थपिदै गए ।
- १९८३ मा बंगलादेशको ढाकामा ७ देशका विदेश मन्त्रीहरुको अन्तराष्ट्रिय सम्मेलनको आयोजना गरियो । यसै सम्मेलनले सार्कको घोषणापत्र जारी गर्‍यो । र औपचारिक रुपमा क्षलतभनचवतभम उचयनचक या ब्यतप्यल लाई पनि घोषणा गर्‍यो ।
- शुरुमा सहयोगका ५ क्षेत्रहरु निम्नानुसारका थि : कृषि, ग्रामिण विकास, दुर संचार, जलवायु र मौसम, स्वास्थ्य र जनसंख्या व्यवस्थापन ।

- १९८५ डिसेम्बरको ७ र ८ मा ढाकामा भएको प्रथम शिखर सम्मेलनले औपचारिक रूपमा सार्कको स्थापना गर्यो ।
- उक्त सम्मेलनको अध्यक्षता बंगालदेशका तत्कालिन राष्ट्रपति हुसेन मोहम्मद एसादले गर्नु भएको थियो ।
- उक्त प्रथम शिखर सम्मेलनमा भाग लिएका सात राष्ट्रका नेताहरु निम्न थिए । उक्त प्रथम सम्मेलनले नै सार्कको मुख्यालय काठमाण्डौमा राख्ने निर्णय गरियो ।

राष्ट्र	नेता	पद
नृपाल	विरेन्द्र	राजा
भारत	राविज गान्धी	प्रधानमन्त्रि
भुटान	जिग्मे सिंग्मे वांग्चुक	राजा
श्रीलंका	जे.आ. जयवर्धने	राष्ट्रपति
मादिभ्स	मैमुन अब्दुल गैयुम	राष्ट्रपति
पाकिस्तान	जियाउल हक	राष्ट्रपति
बंगलादेश	हुसेन मोहम्मद एसाद	राष्ट्रपति

परिचय

- पुरा रूप The South Asian Association for Regional Cooperation (SAARC) हो ।
- यो एक अन्तर सरकारी संगठन हो ।
- दक्षिण एसियाका आठ राष्ट्रहरु यसका सदस्य छन् । शुरुमा सात सदस्य राष्ट्रमा April 3, 2007 मा अफगानिस्तान थपिए पछि आठ सदस्य बन्न गएको हो ।
- दक्षिण एसियाको भुगोलनतिक संगठन हो ।
- सार्कले विश्वको ३ प्रतिशत क्षेत्रफल ओगटेको छ ।
- सार्कले विश्वको २१ प्रतिशत जनसंख्या समेटेदछ ।
- २०१५ को आँकडा अनुसार विश्वको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा ३.८ प्रतिशत समेटेदछ ।
- २००६ मा यसले साफ्टा घोषणा गरेको छ ।
- विकासमा सहकार्य र क्षेत्रिय एकीकरणको मुख्य उदेश्य हो ।
- सार्कले संयुक्त राष्ट्र संघ सँग स्थायी कुटनीतिक सम्बन्ध कायम गरेको छ भने युरोपियन युनियन तथा अन्य संगठनहरूसँग पनि पर्यवेक्षको भूमिकामा रहेको छ ।
- सार्कको कुनै आधिकारिक गित वा गान छैन ।

सार्कको सांस्कृतिक राजधानीहरु: प्रत्येक वर्ष घोषणा गरिने ।

वर्ष	राजधानी
२०१५।२०१६	Bamiyan Province of Afghanistan
२०१६।२०१७	ढाका, बंगलादेश
२०१७।२०१८	थिम्पु भुटान

केही सामान्य जानकारीहरू

मुख्यालय	काठमाण्डौ
आधिकारिक भाषा	अंग्रेजी
राष्ट्रियता	दक्षिण एसियाली
सदस्यता	८
पर्यवेक्षकहरू	९
स्थापना	१९८५ डिसेम्बर ८
जम्मा क्षेत्रफल	५०९९६११.०० वर्ग कि.मि.
जनसंख्या	१,७१,३८,७०,०००
जनघनत्व	३६१.६ प्रति वर्ग कि.मि.
कुल ग्राहस्थ उत्पादन	३.३१ ट्रिलियन

सार्कका महत्वपूर्ण विशेषताहरू

- विवादास्पद र द्विपक्षीय विषयहरू सार्कको क्षेत्रमा नपर्ने
- सबै निर्णयहरू सर्वममतीबाट गर्ने
- विद्यमान द्विपक्षीय र बहुपक्षीय सम्बन्धलाई यसले कुनै असर नगर्ने
- द्विपक्षीय र बहुपक्षीय दायित्वको विरुद्धमा सार्कका कुनै व्यवस्थाहरू नहुने
- सार्क सचिवालय रहने तर त्यसको भूमिकामा अन्यौलता रहेको ।
- राजनितिक विषयहरू यसको छलफलमा नपर्ने
- आर्थिक योगदानहरू स्वेच्छामा आधारित हुने ।

सार्क चार्टर

१० धारा हरू रहेको ।

धारा	व्यवस्था
१	उद्देश्य
२	सिद्धान्तहरू
३	राष्ट्र प्रमुख वा सरकार प्रमुखको बैठक
४	मन्त्रि परिषद
५	स्थायी समिति
६	प्राविधिक समिति
७	कार्य समिति
८	सचिवालय
९	वित्तिय प्रबन्ध
१०	सामान्य व्यवस्थाहरू

धारा १ उद्देश्य

- दक्षिण एसियाका जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन र कल्याण कायम गर्नु
- आर्थिक सामाजिक र सांस्कृतिक विकास र प्रत्येक व्यक्ति
- दक्षिण एसियाका क्षेत्रका देशहरूलाई आर्थिक क्षेत्रमा आत्म निर्भर बनाउने
- एक अर्काका साझा सास्याहरू पचान गर्ने। समाधान गर्न सहयोग गर्ने र सामुहिक हित कायम गर्ने
- आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र प्राविधिक क्षेत्रमा सक्रिय सहयोग आदान प्रदान गर्ने

- अन्य विकासशिल देशहरूसँग सहकार्य कायम गर्ने
- साभ्ना हितका विषयमा अन्तराष्ट्रिय समुदायसँग सहकार्य गर्ने
- समान चाख र उदेश्यमा अन्य अन्तराष्ट्रिय र क्षेत्रिय संघ सँग सहकार्य गर्ने ।

धारा २ सिद्धान्तहरु

- सार्वभौम समानता
- प्रादेशिक अखण्डता
- स्वतन्त्रता
- आन्तरिक मामलामा अहस्तक्षेप
- सामुहिक हितको प्रवर्द्धन ।
- द्विपक्षिय तथा बहु पक्षिय सहयोगको वढालामा नभई परिपुरक रुपमा हुने छ ।
- द्विपक्षिय र बहु पक्षिय उदेश्यसँग बर्खिलाप हुने छैन ।

धारा ३ राष्ट्र प्रमुख तथा सरकार प्रमुखको बैठक

वर्षको एक पटक वा आवश्यकता अनुसार बैठक बस्नेछन् ।

धारा ४ मन्त्रिपरिषद

- विदेश मन्त्रिहरुको बैठक बसी देहाए बमोजिमका काम गर्ने छ ।
- वर्षमा दुई पटक र आवश्यकता अनुसार बैठक बस्न सक्ने ।
- नीति निर्माण गर्ने
- प्रगति समिक्षा
- नयाँ सहयोगका क्षेत्रको पहिचान
- नयाँ संयन्त्रको निर्माण
- सामान्य चाखका विषयमा निर्ण गर्ने ।

धारा ५ स्थायी कमिटी

- विदेश सचिवहरुको कमिटी हो ।
- सहकार्यका कार्यक्रमहरुको अनुगमन गर्ने
- कार्यक्रम र परियोजनाहरुको अनुमोदन गर्ने र वित्तिय प्रबन्धको व्यवस्था गर्ने
- अन्तर क्षेत्रगत प्राथमिकता निर्धारण गर्ने
- श्रोत परिचालन
- अध्ययन र अनुसन्धानको आधारमा नयाँ सहयोगका क्षेत्रहरुको पहिचान गर्ने
- आवश्यकता अनुसार बैठक बस्ने
- आवधिक रुपमा मन्त्रि परिषद समक्ष प्रतिवेदन पेश गर्ने ।

धारा ६ प्रविधिक समितिहरु

- कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन, समन्वय र अनुगमन गर्नका लागि सदस्य राष्ट्रका प्रतिनिधि सम्मिलित एक समिति रहने ।
- क्षेत्रिय सहकार्यका विषयहरुको संभाव्यता पत्ता लगाउने

- कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने
- क्षेत्रगत कार्यक्रमको वित्तिय संभाव्यता तयार गर्ने
- लागत विभाजनका लागि सुझाव दिने
- क्षेत्रगत कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने
- कार्यान्वयनको प्रगतिको अनुगमन गर्ने
- स्थायी समितिमा प्रतिवेदन पेश गर्दछ ।
- अध्यक्षता बर्णानुक्रम अनुसार हुन्छ । प्रत्येक २ वर्षमा
- सदस्य राष्ट्रका राष्ट्रिय प्रविधिक प्रमुखसँग भेट्न, विषय विज्ञसँग भेट्न तथा खास प्रभावकारी निकायहरूसँग भेट्न सक्दछ ।

धारा ७ कार्य समिति

- दुई भन्दा बढीमा चालु भएको तर सबै सदस्य राष्ट्रहरूमा चालु नभएको परियोजनाको लागि स्थायी समितिले कार्य समिति बनाउन सक्दछ ।

धारा ८ सचिवालय

- संगठनको एक सचिवालय हुने छ ।

धारा ९ वित्तिय व्यवस्था

- फ्रेमवर्क भित्रको सहकार्य सार्वभौम समानता, स्वतन्त्रता, प्रादेशिक अखण्डता, अहस्तक्षेप, र पारस्परिक लाभका सिद्धान्तका आधारमा हुने छ ।
- यस्तो सहकार्यले द्विपक्षिय तथा बहु पक्षिय सहयोगलाई प्रतिस्थापन गर्ने छैन बरु त्यसको पुरकको रूपमा काम गर्ने छ ।
- द्विपक्षिय तथा बहु पक्षिय दायित्वसँग यस्तो सहयोग विरोधाभास हुने छैन ।

धारा १० सामान्य व्यवस्था

- सबै तहका निर्णयहरू सर्व सम्मतिका आधारमा लिईने छ ।
- द्विपक्षिय र विवादास्पद विषयहरू यसको सहयोगको क्षेत्रमा पर्ने छैनन् ।

चार्टरमा उल्लेखित अंगहरू

- राष्ट्र प्रमुख तथा सरकार प्रमुखको बैठक
- मन्त्रिपरिषद
- स्थायी कमिटी
- प्राविधिक समिति

चार्टरमा उल्लेख नभएको तर व्यवहारमा रहेको अंग

- कार्यक्रम समिति (Program Committes)
- महासचिव (सचिवालय चार्टरमा उल्लेख भएको तर महा सचिव उल्लेख नभएको)
- कार्य समूहहरू
- क्षेत्रिय केन्द्रहरू
- सार्क एपेक्स वडिज एण्ड अरु सम्बन्धन दिईएका संस्थाहरू -जस्तै सार्क चेम्बर अफ कर्मा, सार्क विश्व विद्यालय)

सार्कको खर्च व्यवस्था

- **India 30%,**
- **Pakistan 22%,**
- **Nepal, Bangladesh, Sri Lanka 10%,**
- **others 5%)/**
- सार्क सचिवालयको ४० प्रतिशत खर्च नेपालले व्यहोर्दछ ।
- शिखर सम्मेलनका खर्चहरु आयोजक राष्ट्र र अन्य सदस्यहरुले व्हाँदछन् ।
- दक्षिण एसियाली विकास कोषमा ३० करोड अमेरिकी डलर रहेको छ ।

सार्कका महासचिवहरु

Secretaries-General of SAARC [[edit](#)]

#	Name	Country	Took office	Left office
1	Abul Ahsan	 Bangladesh	16 January 1985	15 October 1989
2	Kant Kishore Bhargava	 India	17 October 1989	31 December 1991
3	Ibrahim Hussein Zaki	 Maldives	1 January 1992	31 December 1993
4	Yadav Kant Silwal	 Nepal	1 January 1994	31 December 1995
5	Naeem U. Hasan	 Pakistan	1 January 1996	31 December 1998
6	Nihal Rodrigo	 Sri Lanka	1 January 1999	10 January 2002
7	Q. A. M. A. Rahim	 Bangladesh	11 January 2002	28 February 2005
8	Chenkyab Dorji	 Bhutan	1 March 2005	29 February 2008
9	Sheel Kant Sharma	 India	1 March 2008	28 February 2011
10	Fathimath Dhiyana Saeed	 Maldives	1 March 2011	11 March 2012
11	Ahmed Saleem	 Maldives	12 March 2012	28 February 2014
12	Arjun Bahadur Thapa	 Nepal	1 March 2014	28 February 2017
13	Amjad Hussain B. Sial	 Pakistan	1 March 2017	Incumbent

पर्यवेक्षकहरु

- अष्ट्रेलिया, चीन, युरोपियन युनियन, ईरान, जापान, मौरिसस, म्यानमार, दक्षिण कोरिया, अमेरिका
- हाल सम्मका सम्मेलनहरु

No	Date	Country	Host	Host leader
1st	7–8 December 1985	Bangladesh	Dhaka	Ataur Rahman Khan
2nd	16–17 November 1986	India	Bengaluru	Rajiv Gandhi
3rd	2–4 November 1987	Nepal	Kathmandu	King Birendra Bir Bikram Shah
4th	29–31 December 1988	Pakistan	Islamabad	Benazir Bhutto
5th	21–23 November 1990	Maldives	Malé	Maumoon Abdul Gayoom
6th	21 December 1991	Sri Lanka	Colombo	Ranasinghe Premadasa
7th	10–11 April 1993	Bangladesh	Dhaka	Khaleda Zia
8th	2–4 May 1995	India	New Delhi	P V Narasimha Rao
9th	12–14 May 1997	Maldives	Malé	Maumoon Abdul Gayoom
10th	29–31 July 1998	Sri Lanka	Colombo	Chandrika Kumaratunga
11th	4–6 January 2002	Nepal	Kathmandu	Sher Bahadur Deuba
12th	2–6 January 2004	Pakistan	Islamabad	Zafarullah Khan Jamali
13th	12–13 November 2005	Bangladesh	Dhaka	Khaleda Zia
14th	3–4 April 2007	India	New Delhi	Manmohan Singh
15th	1–3 August 2008	Sri Lanka	Colombo	Mahinda Rajapaksa
16th	28–29 April 2010	Bhutan	Thimphu	Jigme Thinley
17th	10–11 November 2011	Maldives	Addu	Mohammed Nasheed
18th	26–27 November 2014 ^[62]	Nepal	Kathmandu	Sushil Koirala
19th	9–10 November 2016	Pakistan	Islamabad	Cancelled
20th	2019	Sri Lanka	Colombo	Maithripala Sirisena

सार्कमा भविष्यमा थपिन सक्ने सदस्याहरु

- म्यानमार,
- चीन

सार्कका वर्तमान सकार प्रमुख तथा राष्ट्र प्रमुखहरु

Country	President	Prime Minister
Afghanistan	Ashraf Ghani	Abdullah Abdullah (CEO)
Bangladesh	Abdul Hamid	Sheikh Hasina
Bhutan	King Jigme Khesar Namgyel Wangchuck	Lotay Tshering
India	Ram Nath Kovind	Narendra Modi
Maldives	Ibrahim Mohamed Solih	
Nepal	Bidhya Devi Bhandari	Khadga Prasad Oli
Pakistan	Arif Alvi	Imran Khan
Sri Lanka	Maithripala Sirisena	Ranil Wickremesinghe

सार्क सचिवालय

- काठमाण्डौको त्रिदेवी मार्ग ठमेलमा मा रहेको छ ।
- १९८७ जनवरी १६ मा सार्क सचिवालयको उद्घाटन राजा विरेन्द्रले गरेका थिए ।
- एकजना महासचिव र अन्य आड जना निर्देशकहरु रहन्छन ।
- प्रशासनिक निकाय हो ।
- सार्क चार्टरमा यसको भुमिकाको उल्लेख गरिएको छैन ।

सार्कका क्षेत्रिय केन्द्रहरु

स्थगन गरिएका क्षेत्रिय केन्द्रहरु ६ वटा

- SAARC Meteorologica Research Center
- SAARC Forstry Center
- SAARC Documentation Cener
- SAARC Coastal Zone management Center
- SAARC Information Center
- SAARC Human Resource Management Center

Regional Centre	Location	Country
SAARC Agricultural Centre (SAC)	Dhaka	Bangladesh
SAARC Meteorological Research Centre (SMRC)	Dhaka	Bangladesh
SAARC Forestry Centre (SFC)	Thimphu	Bhutan
SAARC Development Fund (SDF)	Thimphu	Bhutan
SAARC Documentation Centre (SDC)	New Delhi	India
SAARC Disaster Management Centre (SDMC)	Gandhinagar	India
SAARC Coastal Zone Management Centre (SCZMC)	Malé	Maldives
SAARC Information Centre (SIC)	Kathmandu	Nepal
SAARC Tuberculosis and HIV/AIDS Centre (STAC)	Kathmandu	Nepal
SAARC Human Resources Development Centre (SHRDC)	Islamabad	Pakistan
SAARC Energy Centre (SEC)	Islamabad	Pakistan
SAARC Cultural Centre (SCC)	Colombo	Sri Lanka

सार्कका उपलब्धीहरू

- क्षेत्रीय विकासको अवधारणाको व्यवहारिक कार्यान्वयन
- नेताहरूको विचमा आवधिक भेटघाट
- सार्क सोसियल चार्टर
- सार्क उर्जा सहकार्य सम्झौता, २०१७

क्षेत्रीय कन्भेन्सनहरू

- **Trafficking in women and children**
- **Promotion of welfare of children**
- **Mutual Assistance on criminal matters**
- **Convention on Narcotic Drugs**
- **Convention on suppression of terrorism**

क्षेत्रीय सम्झौताहरू

- **Agreement on SAARC Arbitration Council**
- **SAARC Agreement on Avoidance of Double Taxation**
- **SAARC Agreement on Customs Matters**
- **Agreement on SAARC Food Bank**
- **Agreement on South Asian Regional Standards Organization**

सार्कका असफलताहरू

- देखिने गरी कुनै नतिजा आएको छैन ।
- सार्कका नाममा कुनै क्षेत्रीय प्रभावकारी योजना छैन ।
- सहमति भई सकेका विषयहरू पनि कार्यान्वयन नभएको ।

- आतंकवाद नियन्त्रण, गरिवी निवारण, आर्थिक विकास तथा सहकार्यमा खासै प्रगति गर्न सकेन ।
- क्षेत्रीय संगठन भएकै कारणले थप केही नयापन आएन ।
- सार्क क्षेत्र भित्र जम्मा ५ प्रतिशत मात्र आन्तरिक व्यापार हुन्छ ।

सार्कले किन सफलता हासिल गर्न सकेन ? अर्थात् यसका कमजोरीहरु के के छन् ?

- सार्कका सदस्य राष्ट्रहरुको विचमा आन्तरिक कारोबार ज्यादै न्युन छ । सदस्यहरु विचको व्यापार केवल ५ प्रतिशत छ ।
- यातायात संजाल अत्यन्त कम छ ।
- राजनीतिक ईच्छा शक्तिको कमी छ ।
- आपसमा विश्वासको कमी छ ।
- आर्थिक विषयलाई भन्दा सुरक्षाको विषयलाई बढी महत्व दिने ।
- कार्यात्मक संरचना नहुनु
- शिखर सम्मेलनमा आधारित तर शिखर सम्मेलन सार्दै जाने प्रवृत्ति ३० वर्षमा १८ वटा शिखर सम्मेलन ।
- चार्टरका कमजोरीहरु
- आर्थिक हैसियतमा असमानता (८० प्रतिशत भारतको जि.डि.पि.)
- परम्परागत द्वन्द्व रहको छ ।

सार्क सम्बन्धि केही थप जानकारी

- SAPTA: SAARC Preferential Trading Agreement 1995 Dec 7
- SAFTA: South Asian Free Trade Area, 2004 January 6, Islamabad Pakistan. 12th SAARC Summit.
- SAFTA came into force in 2006 Jan, 1
- SAARC Visa Exemption Scheme 1992 (24 categories of dignitaries)

विमस्टेक

परिचय

- आर्थिक संगठन हो ।
- Bay of Bengal Initiative for Multi-sectoral Technical and Economic Cooperation
- सदस्य राष्ट्रका जनताको जिवनस्तरमा सुधार ल्याउने उद्देश्यका साथ स्थापना भएको ।
- शुरुका सदस्य राष्ट्रहरु बंगलादेश, भारत, श्रीलंका, र थाईल्याण्ड
- शुरुको नाम Bangladesh, India Sri-Lanka and Thailand Economic Cooperation
- स्थापना ६ जुन १९९७ बैंकक घोषणा मार्फत स्थापना भयो ।
- म्यानमारले २२ डिसेम्बर, १९९७ मा सदस्यता लियो ।
- म्यानमारले सदस्यता लिए पछि यसको नाम परिवर्तन गरी Bangladesh India Myanmar Sri-Lanka Thailand Economic Cooperation राखियो ।
- यसले दक्षिण एसिया र दक्षिण पुर्व एसियालाई जोड्ने काम गर्दछ ।

- २००४ मा नेपाल र भुटान ले सदस्यता लिए पछि यसको नाम Bay of Bengal Initiative for Multi-sectoral Economic Cooperation (BIMSTEC) राखियो ।

विमस्टेकका सदस्यहरु

- डिसेम्बर, १९९८ मा ढाकामा बसेको दोस्रो मन्त्रि स्तरिय बैठकले नेपालाई पर्यवेक्षकको मान्यता दियो ।
- जुलाई ३१, २००४ मा नेपाल र भुटानले यसको सदस्यता लियो ।
- हाल यस संगठनमा ७ वटा सदस्यहरु रहेका छन् ।
- सार्कका सदस्यहरु मध्ये माल्दिभ्स, अफगानस्तान र पाकिस्तान यसमा सदस्य छैनन् ।
- सार्क बाहेकका म्यानमार र थाईल्याण्ड यसमा सदस्य छन् ।

विशेषताहरु

१.५ विलियन जनसंख्या रहेको छ ।

विश्वको २२ प्रतिशत जनसंख्या यस क्षेत्रमा रहेको छ ।

२.७ ट्रिलियन डलरको कुल ग्राहस्थ उत्पादन रहेको छ ।

६.५ प्रतिशतको औसत आर्थिक वृद्धिदर कायम रहेको छ ।

सचिवालय

- बंगलादेशको ढाकामा छ ।
- जनवरी २०११ मा म्यानमारमा बसेको मन्त्रि स्तरिय बैठकले यसको सचिवालय ढाकामा राख्ने निर्णय गरेको थियो ।
- १३ सेप्टेम्बर २०१४ मा ढाकामा स्थापना भयो ।
- हालका महासचिव शाहिदुल ईस्लाम बंगलादेशका हुन् ।
- यस भनद्या अघि विमस्टेकका प्रथम महासचिव सुमित नाकन्दला हुन् उनी अगष्ट २०१४ देखि सेप्टेम्बर २०१७ सम्म महासचिव थिए ।
- पाँच वटा डिभिजनहरु रहेका छन् (i) Administration and Trade & Investment Division, (ii) Cultural Division, (iii) Connectivity and Security Division, (iv) Development Division and (v) Social Affairs Division.

सिद्धान्तहरु

- सार्वभौम समानता
- प्रादेशिक अखण्डता
- राजनितिक स्वतन्त्रता
- अहस्तक्षेप
- शान्तिपूर्ण सहअस्तित्व
- सामुहिक हित

सहयोगका क्षेत्रहरु १४ वटा

- शुरुमा ६ वटा थिए । -व्यापार र लगानी, यातायात र संचार, प्रविधि, पर्यटन, उर्जा तथा कृषि र मत्स्य)
- अगष्ट २००६ मा सिनियल अफिसियल मिटिंगले सहयोगका क्षेत्रहरु बढाएर १४ पुरयाएको छ । जो शुरुका ६ वटामा निम्नानुसार थपिएका छन् ।
- सांस्कृतिक आदान प्रदान
- वातावरण र प्रकोप व्यवस्थापन
- जनस्वास्थ्य
- जनता जनता विचको सम्पर्क
- गरिवी निवारण
- प्रतिआतंकवाद र अन्तराष्ट्रिय अपराध
- जलवायु परिवर्तन ।

संस्थागत संरचना

- समिट (सरकार वा राष्ट्र प्रमुखहरुको बैठक) प्रत्येक ४ वर्षमा बस्दछ । हाल प्रत्येक २ वर्षमा बस्ने ।
- मन्त्रि स्तरिय बैठक प्रत्येक वर्ष बस्दछ ।
- सिनियर अफिसियल्स मिटिंग आवश्यकता अनुसार बस्दछ ।
- व्यापार वा आर्थिक मामला मन्त्रीहरुको बैठक पनि आवश्यकता अनुसार बस्दछ । यस्तो बैठकलाई सहयोग गर्नका लागि आर्थिक वा वाणिज्य सचिवहरुको बैठक पनि बस्दछ ।
- संयुक्त कार्य समुहहरु तथा सहायक समुहहरुको बैठक पनि आवश्यकता अनुसार बस्दछ ।
- सरकारी तहमा आर्थिक फोरम रहेको छ भने निजी तहमा व्यावसायिक फोरम पनि रहेको छ ।
- विशेष कार्यदल पनि गठन गर्न सकिने व्यवस्था छ ।

विमस्टेक स्वतन्त्र व्यापार

- BIMSTEC Free Trade Area का लागि थाईल्याण्डको फुकेटमा फेमवर्क सम्झौता फेब्रुवरी ८, २००४ मा भएको छ ।
- बैंकमा २००४ जुन एक प्रोटोकलले यसलाई संशोधन गरेको छ ।
- २०२३ जुन ३० सम्मका लागि भन्सार दर कटौतीको अवधि लम्ब्याईएको छ ।

नेपाल र विमस्टेक

- १९ डिसेम्बर १९९८ मा नेपाल पर्यवेक्षक भयो ।
- २००४ फेब्रुवरी ८ मा फुकेटमा भएको मन्त्रिस्तरीय बैठकले नेपाल र भुटानलाई सदस्यता दियो ।
- विमस्टेकको प्रथम शिखर सम्मेलन ३१ जुलाई २००४ मा भयो र यसै बैठकबाट नेपाल र भुटान पूर्ण सदस्य भए ।
- नेपाल गरिवी निवारणमा नेतृत्वदायी भूमिकामा रहेको छ ।
- नेपालले दास्रो विमस्टेक गरिवी निवारण सम्बन्धमा मन्त्रि स्तरिय बैठकको आयोजना २०१२ जनवरी १५ , १६ मा गर्‍यो । यसले काठमाण्डौ घोषणा जारी गर्दै गरिवी निवारण प्लान अफ एक्सन जारी गर्‍यो ।

- नेपालले BIMSTEC Convention on Cooperation in Combating International Terrorism, Transnational Organized Crime and Illicit Drug Trafficking २००९ डिसेम्बर ११ मा हस्ताक्षर गर्‍यो ।

अध्यक्षता

1997-1999	BANGLADESH
2000	INDIA
2001-2002	MYANMAR
2002-2003	SRI LANKA
2004-2005	THAILAND
2005-2006	BANGLADESH
2006-2008	INDIA
2009-2014	MYANMAR
2015- AUG -2018	NEPAL
SEPT 2018-	SRI LANKA

शिखर बैठकहरू

- प्रथम थाईल्याण्ड, बैंकक ३१ जुलाई २००४
- दोस्रो १३ नोभेम्बर २००८ नया दिल्ली
- तेस्रो ४ मार्च २०१४, नेपिटाह, मयानमार
- चौथो काठमाण्डौ **30-31 August 2018**

मन्त्रिस्तरीय बैठक

- First Ministerial Meeting – 06 June 1997, Bangkok, Thailand
- Special Ministerial Meeting – 22 December 1997, Bangkok, Thailand
- Second Ministerial Meeting – 19 December 1998, Dhaka, Bangladesh
- Third Ministerial Meeting – 6 July 2000, New Delhi, India
- Fourth Ministerial Meeting – 21 December 2001, Yangon, Myanmar
- Fifth Ministerial Meeting – 20 December 2002, Colombo, Sri Lanka
- Sixth Ministerial Meeting – 8 February 2004, Phuket, Thailand
- Seventh Ministerial Meeting – 30 July 2004, Bangkok, Thailand
- Eighth Ministerial Meeting – 18-19 December 2005, Dhaka, Bangladesh
- Ninth Ministerial Meeting – 9 August 2006, New Delhi, India
- Tenth Ministerial Meeting – 29 August 2008, New Delhi, India
- Eleventh Ministerial Meeting – 12 November 2008, New Delhi, India
- Twelfth Ministerial Meeting – 11 December 2009, Nay Pyi Taw, Myanmar
- Thirteenth Ministerial Meeting – 22 January 2011, Nay Pyi Taw, Myanmar
- Fourteenth Ministerial Meeting – 3 March 2014, Nay Pyi Taw, Myanmar
- Fifteenth Ministerial Meeting – 11 August 2017, Kathmandu, Nepal
- Sixteenth Ministerial Meeting – 29 August 2018, Kathmandu, Nepal

आर्थिक मामला वा वाणिज्य मन्त्रिस्तरीय बैठकहरू

- First Meeting of BIMSTEC TEMM – 07 August 1998, Bangkok, Thailand
- Second Meeting of BIMSTEC TEMM – 27 April 2000 in New Delhi, India
- Third Meeting of BIMSTEC TEMM – 15 February 2001, Yangon, Myanmar
- Fourth Meeting of BIMSTEC TEMM – 7 March 2003, Colombo, Sri Lanka
- Fifth Meeting of BIMSTEC TEMM – 7 February 2004, Phuket, Thailand
- Sixth Meeting of BIMSTEC TEMM – upcoming, Dhaka, Bangladesh

विमस्टेक सेन्टरहरू

BIMSTEC Energy Centre

BIMSTEC Centre on Weather and Climate (BCWC), New Delhi